

Лисенко М. В., заслужений діяч мистецтв України, викладач

Академія мистецтв ім. П. Чубинського

(Київ, Україна)

ПРОЄКЦІЇ МИНУЛОГО НА МАШІ МАЙБУТНЬОГО, АБО ЯК ВИКЛАДАТИ ЛІТУРГІКУ В СУЧАСНОМУ СВІТСЬКОМУ ЗВО

Нобелівський лауреат Вільям Фолкнер стверджував: «Минуле не мертво. Воно навіть не минуло...» Цей вислів може влучно ілюструвати сучасний стан в освітньому процесі такої специфічної дисципліни, як Літургіка. Здавалося б, епоха її викладання далеко позаду, в сутінках минулих століть. Натомість сьогодні багато творчих ЗВО залучають Літургіку до переліку запропонованих предметів, а студентська аудиторія незмінно проявляє зацікавленість у вивчанні здавалося б такої вузько спрямованої ділянки знань. І цим виводить Літургіку з зони уваги лише семінарій та духовних академій. Причин для цього чимало – це і релігійний ренесанс кінця минулого століття, і намагання українців будувати власну ідентичність, занурюючись у історію своєї культури, яка нерозривно крізь століття пов'язана з сакральним функціонуванням музичного мистецтва, зокрема – хорового співу. Додає цікавості й те, що тривалий час, за Радянської доби, усе, що було пов'язано з Літургійним життям, перебувало в режимі суворої заборони та було небезпечним для його adeptів, які часто платили за своє сповідання роками ув'язнення та навіть життям. Разом з цим неможливо уявити собі історію української культури без Артемія Веделя чи Розспіву Києво-Печерської Лаври, а разом з ними – й інших численних знакових імен та культурних феноменів, які й по сьогодні надихають не лише виконавців, а й композиторів.

Водночас Літургіка завжди була цариною професійних знань передусім для представників верстви церковно- та священнослужителів, і цим було обумовлено специфічний зміст цієї дисципліни в минулому. Тому сьогоднішні викладачі Літургіки в звичайних світських ЗВО

зіштовхнулися з багатьма проблемами, від вирішення яких залежить не лише подальша доля цієї унікальної дисципліни, а й взагалі рівень музично-сакральної культури нашої держави в майбутньому. Передусім – це відсутність адаптованої для музичних закладів освіти програми з Літургії. Але перед тим, як її скласти, ми маємо визначитися з наступними питаннями:

1. Актуалізація. Тобто яким чином можливо актуалізувати Літургію в свідомості сучасного студента-музиканта?

2. Сепарація. Тобто які напрями Літургії є найбільш значущими для студентства в наші дні?

3. Мотивація. Тобто що може спонукати сучасного студента вивчати Літургію і який результат ми можемо отримати по завершенні курсу?

Отже, почнемо з питання **актуалізації**. Зараз Літургіка перебуває в стані певної дуальності сприйняття. З одного боку, студентам цікаво її вивчати, з іншого – вони часто досить спотворено уявляють собі, або взагалі не уявляють, про що там йдеться. Тим часом на шляху вивчення Літургії стоїть багато перепон: це і брак системних знань з історії Церкви, і мовний бар'єр у вигляді малозрозумілої церковно-слов'янської мови, і спорадичність особистого Богослужбового досвіду, а подекуди – взагалі його повна відсутність. В контексті цих проблем єдиним вірним шляхом є роз'яснення студентам з боку викладача, що саме буде запропоновано їм засвоїти в навчальному процесі. І найкращим шляхом актуалізації може стати перелік точок дотику особистості до Літургійних процесів у нашому сьогоденні. Адже об'єктивно ми перебуваємо на теренах держави з глибокою понад тисячолітньою історією християнської культури, на теренах якої розташувалися відразу три Лаври, сотні великих та малих монастирів та тисячі храмів, у кожному з яких звершується основоположне християнське дійство – Божественна Літургія. А якщо поглянути в інший бік, а саме – в царину секулярного музичного

мистецтва, то там ми зустрінемо потужну традицію концертного виконання сакральної музики, переважна частина якої прийшла на філармонійні сцени з-під храмового склепіння. Годі вже й казати про потужний пласт музичної народної культури, пов'язаний із річним колом християнських свят та релігійним побутом. Тобто Літургіка в тих чи інших проявах оточує нас кожного дня і є важливою складовою буття української нації – і етнічної, і політичної, і культурної. І, відповідно, є актуальною так чи інакше для кожного з нас.

Але найбільшою помилкою у викладанні Літургіки може стати намагання застосовувати неадаптовані для світських ЗВО методики релігійних освітніх закладів – семінарій та духовних академій, в яких цей предмет викладався завжди. І саме для того, щоби виставити вірні акценти, потрібна велика робота викладача в напрямку інформаційної **сепарації**. Адже не є секретом, що в духовних школах головною складовою є Богословське осмислення Літургійних процесів, що занурює майбутніх священиків у догматику, канонічне право та інші специфічні дисципліни. Що ж стосовно студентів світських ЗВО, акцент має бути зроблено на сакральному співі під час Літургії та інших відправ. І вже від цієї початкової координати викладач має вибудувати решту додаткових складових. Серед них мають бути історія Християнства, історія формування Богослужбового уставу, і, що найголовніше, історія Богослужбового співу – з переліком основних його етапів у співставленні з періодикою історії загальної культури людства. Звісно, не можна зовсім не надавати Богословське осмислення феномену сакрального співу, але будь-які богословські студії мають бути чітко виражені та збалансовані з музично-практичною частиною.

І, нарешті, третя складова успішного викладання Літургіки – це мотивація студента. Адже лише усвідомлюючи, які саме компетенції будуть здобуті в процесі засвоєння цієї дисципліни, наша молодь зможе поставитися до вивчення Літургіки найбільш відповідально. І тут варто

почати з практичної площини: за останніми даними соціопитувань, до православних християн себе відносять близько 80% українців, тобто понад 30 мільйонів наших співгромадян. Звичайно, не всі вони є активними прихожанами, але кількість релігійних громад в Україні сягає понад 30 тисяч. А майже кожна громада – це хор та його керівник, або в нашій традиції – регент. І це – пряма перспектива подальшого працевлаштування та творчої самореалізації. Що ж до тих, хто не має бажання працювати у релігійній сфері, але збирається займатися професійним академічним виконавством, то й для таких студентів Літургіка може стати перепусткою у великий світ сакральної музики, яка завжди залишається популярною та користується попитом. І саме знання специфіки Літургійного функціонування цієї музики може дати майбутньому митцю ключі до посправжньому досконалої інтерпретації найкращих духовних шедеврів людства.